

УДК 37.01:378(079)

Л. І. ЛОМАКО (канд. пед. наук, доц.)
Донецький національний університет

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ З ПЕДАГОГІКИ В УМОВАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОГО НАВЧАННЯ

У статті теоретично обґрунтовуються принципи побудови системи індивідуальних і індивідуальних навчально-дослідних завдань з курсу «Педагогіка» в умовах кредитно-модульного навчання, що сприятимуть формуванню готовності і організації індивідуалізації навчання, створенню умов для реалізації творчих можливостей студентів через індивідуально спрямований розвиток; аналізуються результати експериментального впровадження запропонованої системи в навчальний процес.

Ключові слова: індивідуальне завдання, індивідуальне навчально-дослідне завдання, індивідуальна робота, індивідуалізація навчання.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Підвищення якості освіти, забезпечення її мобільності, привабливості, конкурентоспроможності на ринку праці вимагають подальшого удосконалення організації навчального процесу у вищих навчальних закладах на засадах гуманності, особистісно-орієнтованої педагогіки, розвитку і саморозвитку студентів, що насамперед передбачає індивідуалізацію навчально-виховного процесу та посилення ролі самостійної роботи студентів. Методологія процесу навчання студента в кредитно-модульній системі організації начального процесу полягає в його переорієнтації із лекційно-інформативної на *індивідуально-диференційовану, особистісно-орієнтовану форму* та на організацію *самоосвіти* студента. Усі світові та пропоновані останнім часом національні стандарти в основу навчання ставлять самостійну, творчу роботу того, хто навчається. На цьому базуються і новітні, включно з інформаційними, технології навчання. У структурі навчального навантаження студента за модульним принципом індивідуальна робота розглядається також як один з основних компонентів навчальної діяльності і повинна займати значну частину його навчального навантаження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Щодо організації і змісту самостійної та індивідуальної роботи в навчальній діяльності як середньої, так і вищої школи є ґрунтовні напрацювання зарубіжних і вітчизняних вчених – психологів і педагогів: В.К.Буряка, Б.П.Есіпова, М.І. Казакова, Ф.Келлера, Б.І.Коротяєва, О.С.Кошелева, І.Н.Мерзлякова, П.І.Підкасістого, Н.А.Половнікової, К.Н.Тішкова, О.Я.Савченко, І.Е.Унт та ін. Досліджено різноманітні види самостійної і індивідуальної роботи, типи за характером діяльності, доведено необхідність планування і контролю, створення певних умов для виконання, підвищеного рівня мотивації, ефективність індивідуальної праці студентів у властивому їм темпі тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Аналіз психолого-педагогічної літератури (А.М.Алексюк, В.М.Гараєв, В.Гольдшміт, С.І.Куліков, Т.Овенс, В.М.Панченко, І.Ф.Прокопенко, Д.Расел, ІД.Чегель, А.В.Фурман, П. Юцвичене та ін.) доводить, що модульна структуризація навчального процесу – не механічний поділ навчального матеріалу на складові, вона передбачає велику попередню аналітично-логічну та методичну роботу, збільшення ролі інтерактивних форм і методів навчання, творчої самостійної і індивідуальної роботи під керівництвом викладача. Разом з тим немає системного дослідження організації індивідуальної роботи в умовах кредитно-модульного навчання, розкрито лише деякі методичні аспекти індивідуальної роботи студентів, що вивчають лінгвістичні, історичні, природничі, математичні дисципліни (Л.О.Вакарюк, І.П.Задорожна, А.Р.Зубрик, О.П.Корчевська, А.В.Степанюк, О.І.Шама).

Формулювання цілей статті. Нами поставлено за мету теоретично обґрунтувати і проаналізувати результати експериментальної перевірки системи індивідуальних і індивідуальних навчально-дослідних завдань з курсу «Педагогіка», що сприятимуть формуванню готовності і організації індивідуалізації навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. *Індивідуальна робота* студента є формою організації навчального процесу,

яка передбачає створення умов для реалізації творчих можливостей студентів через індивідуально-спрямований розвиток, науково-дослідну роботу і творчу діяльність. Застосування *індивідуалізації навчання* передбачає не пристосування цілей і основного змісту навчання до окремого студента, а пристосування форм і методів педагогічного впливу до індивідуальних особливостей задля забезпечення запроєктованого рівня розвитку особистості [4, с.6]. Індивідуальний підхід створює найбільш сприятливі можливості для розвитку пізнавальних сил, активності, нахилів і обдарувань кожного студента. *Індивідуальне завдання* – форма організації навчання, яка має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці. Індивідуальні завдання студенти виконують самостійно під керівництвом викладачів у позааудиторний час. Різноманітністю індивідуальних завдань є *індивідуальні навчально-дослідні завдання* – завершена теоретична або практична робота в межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь і навичок, отриманих у процесі лекційних, семінарських, практичних та лабораторних занять, охоплює декілька тем або зміст навчального курсу в цілому [1, с.319]. Мета такого завдання – самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчального курсу, розвиток навичок самостійної роботи.

Реалізації цієї мети сприятиме не випадкова сукупність завдань, а їх система, яка відповідає певним показникам. У даному випадку система індивідуальних завдань визначається їх функціями в умовах кредитно-модульного навчання і специфікою початкової дисципліни «Педагогіка». У кредитно-модульній системі студент трактується як активний суб'єкт, який не просто пасивно сприймає подану викладачем інформацію, а й самостійно опрацьовує навчальний матеріал під керівництвом викладача, виконує індивідуальні завдання проблемно-пошукового та навчально-дослідного характеру [3, с.18]. Індивідуальна робота повинна враховувати принцип взаємопов'язаного навчання і здійснюватися в безпосередньому зв'язку з аудиторною; спиратися на особистісно-орієнтований підхід, що вимагає від викладача ретельного відбору матеріалу відповідно до індивідуальних особливостей і рівня навченості студента. Враховуючи ці показники і досвід роботи за кредитно-модульною системою, пропонуємо виконання завдань *трьох типів*: для відпрацювання загальнонавчальних умінь (підготовчі); для здобуття теоретичних знань з курсу «Педагогіка»; для формування професійних умінь майбутніх учителів.

Завдання першого типу мають бути зорієнтовані на вироблення в студентів умінь учитися, спілкуватися, планувати, працювати та керувати своєю навчальною діяльністю в умовах індивідуальної роботи. Кожне з цих умінь – цілий комплекс видів діяльності або дій. Наприклад, вміння вчитися включає: пошук інформації, що вимагає вміння працювати в бібліотеці з каталогами і вміння читати; оброблення інформації, розуміння прочитаного, виділення головного і його фіксування – складання конспекту; засвоєння інформації за допомогою певних видів умінь (вміння виконати завдання певного типу, використовуючи виділену в процесі конспектування інформацію тощо) [2, с.44]. Ми пропонуємо такі завдання першого типу: перечитати конспект лекції і виділити основні вузлові проблеми теми, розділу або скласти його план (тези); самостійно підбирати літературу за темою і на її основі написати реферат або повідомлення; опрацювати роботи (монографії) різних авторів, присвячених одній проблемі, зіставити підходи до її викладу тощо.

Завдання другого типу спрямовані на здобуття відповідних теоретичних знань, передбачених програмою з курсу «Педагогіка». Зокрема, у завданнях пропонується аналіз та систематизація змісту навчального матеріалу за різними видами наукових знань (факт, явище, поняття, правило, закон, теорія тощо) та допоміжних знань (процесуального блоку). Для зручності і чіткості виконання студентам пропонуються структурно-логічні схеми опису даних видів знань та рекомендації для виявлення їх відображення у змісті навчального матеріалу.

Різноманітними є завдання третього типу. Можна виділити такі їх види: 1) на формування умінь та навичок, пов'язаних з майбутньою професією вчителя; 2) на засвоєння способів активізації пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання; 3) на ознайомлення з передовим педагогічним досвідом у галузі педагогіки і методики викладання свого предмету. Завдання *першого виду* спрямовані на формування вміння майбутніх вчителів опрацьовувати психолого-педагогічну, методичну, науково-популярну літературу з метою планування і застосування різноманітних методів, способів, форм навчальної та виховної діяльності учнів; конструювання завдань на розвиток в учнів різних класів загальнонавчальних та спеціальних умінь та навичок; розвиток умінь та навичок майбутніх педагогів з професійної орієнтації школярів; засвоєння спеціальних умінь та навичок з свого фаху тощо. Завдання *другого виду* передбачають аналіз змісту програми та можливість застосування та конструювання завдань щодо використання методів проблемного навчання, активних

та інтерактивних методів особистісно-орієнтованого навчання, новітніх технологій, диференційованого підходу до учнів, моделювання дидактичних ігор та інших форм нетрадиційних занять і позакласних заходів. Завдання *третього виду* пропонують ознайомлення з передовим педагогічним досвідом у обласному інституті післядипломної педагогічної освіти, збір інформації та ознайомлення з досвідом роботи кращих вчителів області.

При побудові системи завдань потрібно враховувати такі загальнодидактичні вимоги, як характер пізнавальної діяльності, принцип зростаючої складності, ступінь трудності, диференційований підхід тощо. Форма завдань обумовлена особливостями матеріалу, що вивчається. До всіх завдань необхідно запропонувати плани їх виконання, схеми, таблиці для відображення результатів роботи та відповідні методичні рекомендації.

Організація дослідження відбувалася в цілісному навчально-виховному процесі вищого навчального закладу шляхом залучення студентів до виконання різних видів індивідуальних завдань у процесі вивчення курсу «Педагогіка». Аналіз даних констатуючого дослідження, яким нами було охоплено 87 студентів фізичного факультету, показав, що тільки 23% студентів мають виражену мотивацію, прагнення до індивідуальної діяльності в навчанні. При цьому 72% опитаних відзначили, що їм не вистачає часу, а 58% - необхідних знань і практичних умінь для її реалізації. 83% студентів зазначили, що індивідуальна робота проводиться не систематично, не завжди враховуються результати індивідуальних завдань під час підсумкового контролю (38%).

Вивчення динаміки й ефективності формуючого експерименту включало відстеження процесу оволодіння студентами необхідними знаннями й умінями; встановлення й оперативне усунення недоліків; загальну оцінку рівнів готовності студентів до індивідуальної навчальної діяльності за допомогою теоретично обґрунтованої системи завдань. Для визначення ефективності здійснюваної нами роботи було запропоновано такі критерії рівнів готовності: високий (студент свідомо та обґрунтовано вибирає індивідуальне завдання, мотивує вибір, знає шляхи і способи виконання, усвідомлює та адекватно оцінює свої індивідуальні можливості і вимоги до виконання завдання); середній (студент має наміри вибрати індивідуальне завдання, мотивує свій вибір, уявляє шляхи і способи виконання, усвідомлює власні індивідуальні можливості, але не чітко уявляє вимоги до виконання завдання); низький (питання вибору завдання не є актуальним для студента, не мотивує свій вибір, не уявляє шляхи і способи виконання, не усвідомлює власні індивідуальні можливості і вимоги до виконання завдання).

Вивчення динаміки й ефективності формуючого експерименту включало відстеження процесу оволодіння студентами необхідними знаннями й уміням, встановлення й оперативне усунення недоліків підготовки; загальну оцінку якості підготовки і рівнів готовності студентів до індивідуальної навчальної діяльності. Порівняльний аналіз сформованості рівнів готовності студентів експериментальних груп до і після проведення формуючого експерименту свідчить про ефективність обраної методики підготовки студентів до виконання індивідуальних завдань. За результатами контрольного зрізу 27,6% студентів з середнім рівнем навчальних можливостей перейшли до групи сильних, а 23,3% - до групи середніх.

Висновки за результатами дослідження, перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Якісний і кількісний аналіз отриманих результатів підтвердив наше передбачення, що підготовка студентів до індивідуалізації навчання має носити системний, комплексний, творчий характер, насамперед забезпечувати активізацію мотиваційного, операціонального компонентів, суб'єктної позиції студентів у навчально-виховному процесі, що є передумовою спрямованості на розвиток активності і самостійності майбутнього спеціаліста. Як показало дослідження, у ході виконання індивідуальних завдань виникає ряд проблем. На нашу думку, їх подоланню допомогло б виявлення і подолання причин формального підходу до розв'язання завдань з боку студентів, корекція змісту завдань, розробка індивідуальних завдань до всього курсу «Педагогіка» з методичними рекомендаціями до їх виконання.

Список використаної літератури

1. Вища освіта України і Болонський процес: навчальний посібник / за ред. В.Г.Кременя. – Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан, 2004. – 384 с.
2. Граф В. Основы организации учебной деятельности и самостоятельной работы студентов / Граф В., Ильясов И.И., Ляудис В.Я. – М.: Изд-во МГУ. – 79 с.
3. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу. – Частина 3 / За ред. В.В. Грубінка. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2005. – 272 с.

4. Унт И.Э. Индивидуализация и дифференциация обучения / И.Э. Унт. – М.: Педагогика, 1990. – 192 с.

Стаття надійшла до редакції 03.03.2014

Л. И. Ломако

Донецкий национальный университет

Индивидуальные задания по педагогике в условиях кредитно-модульного обучения

В статье теоретически обосновываются принципы построения системы индивидуальных и индивидуальных научно-исследовательских заданий для курса «Педагогика» в условиях кредитно-модульного обучения, которые способствуют формированию готовности и организации индивидуализации обучения, созданию условий для реализации творческих возможностей студентов путем индивидуально направленного развития; анализируются результаты экспериментального внедрения предложенной системы в учебный процесс.

Ключевые слова: индивидуальное задание, индивидуальное научно-исследовательское задание, индивидуальная работа, индивидуализация обучения.

L. Lomako

Donetsk National University

Individual Tasks of Pedagogy in Terms of Credit-Modular Training

The article theoretically justified principles of the system of individual and individual research assignments for the course "Pedagogic" in terms of credit-modular training, which foster preparedness and individualization of learning, creation of conditions for realization of creative possibilities by students through individually directed development. We analyzed experimental results of implementation of the proposed system in the educational process, confirming its effectiveness.

Keywords: individual task, individual research assignment, individual work, individualization of teaching.